

СЪСТОЯНИЕ НА КОНТРОЛИРАНАТА ПОПУЛАЦИЯ ОТ ИЗТОЧНОБАЛКАНСКИ СВИНЕ STATUS OF THE CONTROLLED POPULATION OF THE EAST BALKAN SWINE BREED

Живко Накев^{1*}, Кульо Кулев²
Jivko Nakev^{1*}, Kulyo Kulev²

¹Земеделски институт, бул. „Симеон Велики“ № 3, Шумен, България

²Асоциация за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня, бул. „Славянски“ № 24, Шумен, България

¹Agricultural Institute, 3, Simeon Veliki Blvd., Shumen, Bulgaria

²Association for Breeding and Preserving of the East Balkan Swine, 24, Slavyanski Blvd., Shumen, Bulgaria

*E-mail: jivko_nakev@abv.bg

Резюме

В статията е представено състоянието, в което се намира контролираната популация на свинете от Източнобалканската порода, отглеждани в България. Установено е, че през 2009 г. общият брой на свинете, обект на селекционен контрол, е бил 1858, а през 2012 г. – 1216 бр. Намаляването на популацията спрямо 2006 г. е с 41,9%, а през 2012 – с 62%. Посочени са причините за това намаление и е подчертана необходимостта от спешно разработване на защитни механизми за запазване и увеличаване на свинете от Източнобалканската порода чрез промяна в нормативната база, насочена към увеличаване на регионите, разрешени за отглеждане, и разработване на добре организирани програми и проекти за субсидиране на производството на екологични месни продукти.

Abstract

The paper reveals the present status of the controlled population of East Balkan pigs bred in Bulgaria. It was established that in 2009 the total number of pigs subject to controlled selection was 1858 heads, while in 2012 it was 1216 heads. Compared with 2006, the reduction of the population in 2009 was 41.9% and in 2012-62%. Herein we point out the causes for this decline and accentuate the need for urgent development of protective mechanisms for preservation and increase of the East Balkan pigs through changes in legislation aimed at extending the legally approved breeding regions and developing well-organized programs and projects to subsidize ecological meat production.

Ключови думи: Източнобалканска свиня, състояние.

Key words: East Balkan Swine, status.

ВЪВЕДЕНИЕ

Източнобалканската свиня е единствената запазена аборигенна порода в България. Наличието ѝ в генофонда на страната се дължи на редица нейни предимства – добра адаптивност към екстремните условия на района, здрава конституция, силно изразено стадно чувство, голямо дълголетие, добра устойчивост на болести. Създадена е под влиянието на естествения отбор при сравнително слаба намеса на човека. Естественият ареал на породата е Източната част на Стара планина, Странджа и Сакар. Източнобалканската свиня е била най-разпространена в средата на миналия век, като процентното ѝ съотношение спрямо общия брой свине в типичните за нейния ареал области е достигнал над 65%.

Процесите на интензификация на животновъдството доведоха до тотално изместване на местните

автохтонни породи до степен на застрашеност от изчезване. Според Stoykov (2011) поради недалновидност и погрешна развъдна политика у нас са изчезнали четири български породи свине (Бяла клепоуха, Българска бяла, Пъстра дерманска и Български ландрас СН), както и Мангалицата, с което безвъзвратно е загубен ценен генетичен материал. Поради настъпилите промени в структурата на свиневъдството и интензификацията на производството на свинско месо броят на Източнобалканските свине е намалял драстично. Ето защо в проучването си поставихме за цел да анализираме част от причините за състоянието на контролираната популация.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Данните, обект на проучването, се основават на мониторинг и анализ на информацията от развъдните

книги на Асоциацията за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня за периода 2006-2012 г.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Асоциацията за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня (АРСИС) е създадена през 2006 г. След утвърждаването на АРСИС като единствена развъдна организация за породата и направените прегледи на стадата в чисто състояние са регистрирани около 3200 основни свине майки и 1500 кръстоски на територията на областите Варна, Шумен, Бургас и Сливен. През същата година специалисти от Земеделския институт в Шумен разработват Развъдна програма за съхранение, поддържане и използване на Източнобалканската свиня (Stoykov et al., 2006). От показаните в таблица 1 основни признаци, характеризиращи продуктивността по Развъдната програма за породата и от изследванията на Georgiev et al. (1959), Georgiev and Benkov (1964), Benkov (1988), Danchev (1984), Nakev et al. (2010, 2012ab), Stoykov et al. (1992), Slanev et al. (1992), (1993), Katsarov et al. (2003), Stefanova and Stefanova (2005), Pelova (2007), става

ясно, че в пазарните условия тя не може да се конкурира със съвременните породи свине.

През 2009 г. общият брой на свинете, обект на селекционен контрол, е 1858, от които 707 бр. (13 стада) в Шуменска, 791 бр. (13 стада) във Варненска и 360 бр. (4 стада) в Бургаска област (табл. 2). За установяване с възможно най-голяма точност на реалния обем на популацията АРСИС извършва мероприятия по развъдната програма и с производители, с които не е в договорни отношения (Отчет за дейността на АРСИС за 2009 г.).

За 2012 г. АРСИС има сключени договори с 23 земеделски производители за селекционен контрол на 1216 бр. свине, разпределени по области, както следва: Шуменска - 436 бр. (11 стада), Варненска - 449 бр. (9 стада), и Бургаска област - 331 бр. (4 стада). За всяко от стадата се води отделна родословна книга, вписана в общия регистър за породата и включваща необходимата информация според изискванията за аборигенните породи.

Както се вижда от данните за броя на свинете, през 2009 г. намалението спрямо 2006 г. е с 41,9%, а

Таблица 1. Основни признаци на продуктивността при свинете от Източнобалканската порода
Table 1. Basic production traits of East Balkan Swine

Признаци / Traits	По програмата / Programme
Тегло при първоначално заплождане/ Live weight et first meeting, kg	80-90
Възраст на първо прасило, дни/ Age in first litter, day	400
Среден брой живородени прасета/ Av. number born alive	7.5-8,0
Брой отбити прасета/ Number of weaned pigs	6.5-7.0
Тегло на прасилото при отбиване / Litter weight at weaning, kg	12-14
Екстензивно угодяване /на пасището/ Free range fattening	
Тегло при клането/ Weight in slaughter, kg	100
Възраст при клането, дни / Age in slaughter, day	320
Необходим фураж за подхранване / Supplemental feed, kg	90
Кланичен рандеман, % /100 кг ж.т./ Slaughter output, % /100 kg	62
Месо с кости в трупа, % / Meat with bone in carcass, %	62
Сланина / Fat, %	38
pH 24h	5.7
Цвят / Colour, 525 nm	35
Мазнини в m. long. dorsi, % / Fat in m. long. dorsi, %	4.8

Таблица 2. Състояние на популацията Източнобалкански свине
Table 2. Status of the population of Eastbalkan pigs

Години Years	Шуменска област Shoumen region		Варненска област Varna region		Бургаска област Bourgas region	
	Ферми Farms	Брой свине, n	Ферми Farms	Брой свине, n	Ферми Farms	Брой свине, n
2009	13	707	13	791	4	360
2012	11	436	9	449	4	331

през 2012 – с 62%. Опасяваме се, че при този темп на намаляване обема на популацията ще се наложи да се предприемат мерки за консервация на породата.

Според нас една от причините за драстичното намаляване на броя на свинете са административните ограничения. В нашата страна отглеждането на Източнобалканската свиня като автохтонна порода е регламентирано с Наредба №6/20.03.2007 (ДВ бр.29/2007), в която са посочени изискванията по отношение на определяне терените за паша и ветеринарно-медицинските изисквания за профилактика и борба със заразните и паразитните болести. Съгласно с Наредбата, отглеждането на свине при пасищни условия се разрешава само за Източнобалканската порода и нейните кръстоски на територията на области Бургас, Варна и Шумен, като се посочва, че районите, в които може да бъдат отглеждани свинете от Източнобалканската порода при пасищни условия, се определят със заповед на кмета на общината по предложение на епизоотичната комисия към общината. Със забраната за отглеждане на породата в Сливенска област, както и решенията на кметовете на общините Шумен, Преслав и Върбица (Шуменска област), този административен акт оказва пряко влияние върху размера на контролираната популация.

През последните години се увеличава броят на концесионните договори за наемане на ловни участъци. Това води до намаляване на обема на регламентираните пасища от горския фонд, като на фермерите, отглеждащи Източнобалкански свине, се предоставят неатрактивните разрешени за паша горски площи. Това създава и допълнителни проблеми на стопаните по отношение на опазване на стадата от хищници и кражби. Тези факти, както и неправомерното лишаване от финансова помощ за отглеждане на Източнобалкански свине по мярка "Агроекологични плащания" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007–2013 г., оказват демотивизиращо влияние върху фермерите.

Намаленият брой на свинете от Източнобалканската порода е свързан и с недостатъчната информация и реклама за качеството на продукцията, което в голяма степен обяснява липсата на интерес от месопереработвателните предприятия. Според Marinova and Stefanova (1995) различията в генотипа, начина на отглеждане и отсъствието на интензивна селекция при примитивните свине в сравнение с високо селектираните породи рефлектират *in vivo* върху функцията на мускула и оказват влияние върху *post mortem* измененията на месото. Аборигенните прасета имат по-голямо процентно съдържание на миоглобин (по-тъмен цвят на месото) и по-добра водозадържаща способност, което е показател за динамиката на протичане на гликолизата *post mortem*. Авторите заключават, че

месото от Източнобалканските свине е с добри възможности за съхранение, с добър технологичен рандеман и е подходящо за деликатеси. По-високото съдържание на интер- и интрамускуларни мазнини подобрява крехкостта му и повишава вкусовите му качества.

В началото на XXI век в световен мащаб нараства интересът към продукти, произведени от животни, отглеждани по начин, максимално близък до естествените условия. Разработените стандарти на Европейския съюз за регламентиране на човешкото здраве препоръчват повишаване съдържанието на полиненаситените мастни киселини и намаляване на съотношението омега-6/омега-3 мастни киселини в крайните продукти от животински произход до 5/1.

Полиненаситените и омега-3 мастните киселини, определящи диетичните качества на месото, се съдържат в по-голям дял във вегетативната част на растенията, отколкото в семената. Поради това те се съдържат повече в тъканните липиди при дивите, както и при пасищно отглежданите домашни животни, в сравнение със съвременните културни породи свине, отглеждани при интензивни условия. Тази особеност води до увеличаване на тенденцията за използването на месни продукти от животни от автохтонни породи, угоявани по традиционни технологии, каквито са Иберийската свиня и Мангалицата. Получените от Marchev et al. (2010) резултати показват, че прасетата от Източнобалканската порода, отглеждани традиционно - на пасище и подхранвани със зърнени фуражи, са подходящи за производство на месо с висока диетичност, отговарящо на европейските стандарти за здравословно хранене. Според авторите месото на свинете от Източнобалканската порода се характеризира с 4,0 до 6,0% по-високо съдържание на полиненаситени мастни киселини в сравнение с промишлено отглежданите културни породи и с намалено отношение омега-6/омега-3 мастни киселини до 4,7/1, което е в рамките на препоръчаното от диетолозите – под 5/1.

Анализираните фактори, оказали влияние върху популацията от Източнобалкански свине, ще са решаващи за размера на контролираната популация през новия програмен период на европейските програми за финансиране. В тази връзка е необходимо спешното разработване на защитни механизми за запазване и увеличаване на свинете от Източнобалканската порода. Това ще помогне и за решаването на част от социалните проблеми в регионите, в които се отглежда породата.

ИЗВОДИ

1. През 2009 г. общият брой на свинете от Източнобалканската порода, обект на селекционен контрол, е бил 1858, а през 2012 г. – 1216 бр.

Намалението на популацията спрямо 2006 г. е с 41,9%, а през 2012 – с 62%.

2. За запазване и увеличаване на контролираната популация от Източнобалкански свине не са достатъчни само усилията на Асоциацията за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня. Необходима е и адекватната подкрепа на собственика на тази порода в лицето на държавата.
3. Необходима е промяна в нормативната база, насочена към увеличаване на регионите, разрешени за отглеждане на свинете от Източнобалканската порода.
4. Наложително е спешно разработване на добре организирани програми и проекти за субсидиране на производството на екологични месни продукти.

LITERATURA

- Benkov, B.*, 1988. Sastoyanie na iztochnobalkanskata svinya i perspektivi za neinoto izpolzvanе. Selskostopanska nauka, 1: 86-91.
- Georgiev, I., Y. Syarov, S. Beremski, M. Benchev*, 1959. Rezultati ot ugovyavaneto na svine ot porodata Balgarska byala i primitivnata Iztochnobalkanska poroda v usloviyata na DSP "Mesotsentrala". Nauchni trudove na Zootehnicheski fakultet, t. VIII.
- Georgiev, I., B. Benkov*, 1964. Promishleno krastosvane na Iztochnobalkanskata svinya s nerezi ot porodite Mangalitsa i Balgarska byala. Zhivotnovadni nauki, 2: 3-11.
- Danchev, Y.*, 1984. Aborigennata primitivna poroda Iztochnobalkanska svinya v Strandzha. Strandzhansko-Sakarski sbornik, Malko Tarnovo, 2.
- Katsarov, D., N. Dilova, A. Gakev, R. Todorov, Y. Konstantinov*, 2003. Dobiv i sastav na meso ot svine ot Iztochnobalkanskata poroda. Meso i mesni produkti, 3, 60-62.
- Marinova, P., S. Stefanova*, 1995. Yubileyna nauchna konferentsia s mezhdunarodno uchastie 40 godini Institut po svinevadstvo Shumen, Fizikohimichen sastav na m.Longissimus dorsi i Semimembranosus pri aborigennata Iztochnobalkanska svinya, 10-11 may, Shumen.
- Marchev, Y. R. Nedeva, Zh. Nakev, S. Ivanova-Peneva, E. Gineva, N. Palova*, 2010. Kachestvo i mastnokiselinen sastav na mesoto na praseta ot Iztochnobalkanskata poroda, otglezhdani v razlichni mestoobitania. – Yubileyna konferentsia – 55 godini agrarna nauka - Zemedelski institut – Shumen, Zhivotnovadni nauki, 5, 48-57.
- Nakev, Zh., N. Palova, R. Nedeva, Y. Marchev, E. Gineva*, 2010. Sravnitelno prouchvane na efekta ot izpolzvaneto na preraboteni i nepreraboteni furazhi varhu produktivnostta na praseta ot Iztochnobalkanskata poroda. II. Klanichni kachestva. Ekologia i badeshte, 3: 38-41.
- Nakev, Zh., Y. Marchev, R. Nedeva, N. Palova, E. Gineva*, 2012a. Sastav na trupa pri svine ot Iztochnobalkanskata poroda, otglezhdani po traditsionna tehnologia. I. Sastav na trupa na svine ot Iztochnobalkanskata poroda otglezhdani v razlichni regioni na stranata. Selskostopanska nauka (pod pechat).
- Nakev, Zh., Y. Marchev, R. Nedeva, N. Palova, E. Gineva*, 2012b. Sastav na trupa pri svine ot Iztochnobalkanskata poroda otglezhdani po traditsionna tehnologia. II. Sastav na trupa na svine ot Iztochnobalkanska poroda v razlichni teglovni klasove, Selskostopanska nauka (pod pechat).
- Palova, N.*, 2007. Otsenka na osnovnite ugoitelni i klanichni kachestva na svine ot Iztochnobalkanskata poroda pri prirodosaobrazni uslovia na otglezhdane. Disertatsia, 130 s.
- Slanev, St., A. Stoykov, St. Stefanova, V. Byalkov, P. Marinova*, 1992. Otsenka na po-vazhnite ugoitelni i klanichni kachestva na svine ot Iztochnobalkanskata poroda s ogled poluchavane na ekologicheski chisto meso. Mezhdunaroden simpozium „Ekologia 92”: 344-348.
- Slanev, St., A. Stoykov, St. Stefanova, M. Mihaylova, P. Marinova*, 1993. Sastav na trupa i kachestvo na ekologicheski chisto meso pri praseta ot Iztochnobalkanskata poroda. Mezhdunaroden simpozium Ekologia 93: 100-105.
- Stefanova, St., Ya. Stefanova*, 2005. Formirane i razvitie na nyakoi takanni strukturi pri aborigenni i kulturni porodi svine. Sbornik „Balkanska nauchna konferentsia” - Karnobat, t. I, 598-603.
- Stoykov, A.*, 2011. Dinamika pri genetichnite resursi v svinevadstvoto na Bulgaria v zavisimost ot razvitiето na otrasala. Agrarni nauki, 6, 83-87.
- Stoykov, A., S. Slanev, St. Stefanova, V. Byalkov, E. Gineva*, 1992. Predimstva na pasishtnite porodi svine pri proizvodstvoto na poveche i ekologicheski chisto meso. Mezhdunaroden simpozium „Ekologia 92”, 349-353.
- Stoykov, A., Y. Marchev, S. Ivanova-Peneva, K. Kulev*, 2006. Razvadna programa za sahranenie, poddarzhane i izpolzvanе na Iztochnobalkanskata svinya. ARSIS, Shumen.

Статията е приета на 12.12.2012 г.
Рецензент – проф. д-р Васил Николов
E-mail: vsn3480@abv.bg